

نقدی بر قانون تجميع عوارض از منظر حقوق ثبت اسناد

سلیمان فدوی*

*. سردفتر اسناد رسمی شماره ۴۴۳ تهران و عضو هیئت علمی دانشکده حقوق.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نقدی بر قانون تجميع عوارض از منظر حقوق ثبت اسناد

کلیات

الف - قانون

در مورخه ۱۳۸۱/۱۰/۲۲ مجلس شورای اسلامی، لایحه قانونی شماره ۱۹۱/۲۰۸۵۵ مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۹ ارائه شده از جانب دولت را که با عنوان «چگونگی برقراری وصول عوارض و سایر وجوه دریافتی از تولیدکنندگان کالا و ارائه دهندگان خدمات» تقدیم مجلس شده بود، ضمن تغییر عنوان و اصلاحاتی که در آن به عمل آورد، با عنوان «قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی برقراری و وصول عوارض و سایر وجوه از تولیدکنندگان کالا و ارائه دهندگان خدمات و کالاهای وارداتی (که به نام قانون تجميع عوارض در نزد عموم معروف می باشد)» به تصویب رسانیده و در مورخه ۱۳۸۱/۱۰/۲۵ به تأیید شورای نگهبان رسیده که به موجب نامه شماره ۲۹۳۳۱ مورخه ۱۳۸۱/۱۱/۲ از جانب ریاست مجلس شورای اسلامی به ریاست جمهوری ابلاغ و از طریق دفتر ریاست جمهوری، طی نامه شماره ۵۸۲۲۶ مورخه ۱۳۸۱/۱۱/۱۶ ضمن ابلاغ آن به وزیر امور اقتصادی و دارایی، دستور درج قانون مرقوم را در روزنامه رسمی جمهوری اسلامی، صادر و روزنامه رسمی طی شماره ۱۶۸۸۶ مورخه ۸۱/۱۱/۲۴ مبادرت به انتشار عمومی آن نموده است.

از لحاظ شکلی، این قانون مشتمل بر ۱۰ ماده و ۱۹ تبصره می باشد که از منظر

بحث این نوشته، فقط چند ماده و بند و تبصره آن که مرتبط با حقوق ثبت اسناد می‌باشد، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. موادی که مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت عبارتند از مواد ۱، ۴، ۶ و ۱۰ و تبصره‌های مورد استناد تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۴، تبصره ۲ و ۳ ماده ۶ و بندهای مورد نظر نیز، مشتمل بر بندهای «و» و «ح» ماده ۴ و بندهای «الف» و «ب» ماده ۶ می‌باشد.

باید توجه داشت که مطابق ماده ۹ قانون مرقوم، آیین نامه اجرایی قانون یاد شده، ظرف سه ماه از تاریخ تصویب، به پیشنهاد چهارگانه وزرای (امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، کشور و صنایع و معادن) و اتاق بازرگانی تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.

ب - آیین نامه اجرایی قانون فوق

با توجه به اینکه، مطابق ماده ۱ قانون فوق، اعمال قانون از اوایل فروردین ۱۳۸۲ ضروری بوده است، لذا به مجرد ابلاغ قانون به وزارت امور اقتصادی و دارایی، جلسات کارشناسی برقرار و ظرف مدت یک ماه با تصدی وزارت امور اقتصاد و دارایی و با مساعدت سایر وزات خانه‌ها و نهادهایی که نامشان در ماده ۹ قانون فوق الذکر وجود داشته، آیین نامه اجرایی قانون فوق الذکر وجود داشته، آیین نامه اجرایی قانون فوق الذکر، در مورخه ۱۳۸۱/۱۲/۲۴ طی پیشنهاد شماره ۷۲۹۰۵ وزارت امور اقتصاد و دارایی به هیأت وزیران واصل و هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۸ آیین نامه اجرایی قانون مرقوم را در ۵ فصل و ۳۴ ماده و ۲۴ تبصره به تصویب می‌رساند، که فراخور این مبحث مواد ۱، ۱۰، ۱۱، ۱۴، ۲۱، ۲۲ و ۲۷ و تبصره‌های ۱ تا ۹ ماده ۱۱ و تبصره‌های ۱۴ و بندهای ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون یاد شده، مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

ج - جداول مالیاتی و عوارض سالیانه

در راستای قانون و آیین نامه اجرایی تجمیع عوارض، وزارت امور اقتصادی و دارایی با مسؤولیت سازمان امور مالیاتی کشور، مبادرت به انتشار جداول مالیاتی و عوارض سالیانه

خودروهای داخلی و وارداتی می‌نماید که در دو مبحث جداگانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- وسایل نقلیه ساخت داخل

برحسب روال معمول هر ساله، که در اول هر سال شمسی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، مبادرت به اعلان قیمت کارخانه و مالیات انواع وسائل نقلیه موتوری (اعم از سواری، کامیون و موتور سیکلت و غیره) ساخت داخل می‌نمود، انتظار این بود که چنین اقدامی از ناحیه ان وزارتخانه صورت گیرد، لیکن مطابق قانون صدرالاشعار (که به قانون تجمیع عوارض نیز معروف است و ما نیز این قانون را به این نام خواهیم آورد) و آیین‌نامه اجرایی آن، سازمان امور مالیاتی کشور طی نامه شماره ۷۳۰۵۱ مورخ ۸۱/۱۲/۲۴ خطاب به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، در اجرای حکم تبصره ۱ ماده ۴ قانون تجمیع عوارض و با توجه به تفویض اختیارات وزیر امور اقتصادی و دارایی به سازمان امور مالیاتی کشور به شماره ۷۳۰۴۹ مورخ ۸۱/۱۲/۲۴ جداول مربوط به مالیات نقل و انتقال انواع خودروهای داخلی (و برخلاف سنوات قبل، بدون قید موتورسیکلتها) شامل ۱۲۲ ردیف و نیز (برخلاف سنوات قبل و در راستای همان تبصره) جداول عوارض سالیانه انواع خودروهای سواری و وانت دو کابین داخلی (بدون قید وانت یک کابین و اتوبوس و کشنده و غیره) را در ۴۹ ردیف جهت اجرا در سال ۱۳۸۲ اعلام می‌دارد.

۲- وسایل نقلیه وارداتی

گرچه وزارت امور اقتصادی و دارایی، در اول هر سال میلادی (مقارن یازدهم دی ماه سال شمسی همان سال) مبادرت به اعلان قیمت وسایل نقلیه موتوری وارداتی و جداول مربوط به مالیات نقل و انتقال آن می‌نماید و برای سال ۲۰۰۳ (در یازدهم دی ماه ۸۱) مبادرت به اعلان موضوعات یاد شده، طی نامه شماره ۵۶۹۳۱ مورخه ۸۱/۱۰/۸ به سازمان ثبت اسناد و املاک نموده است. لیکن به جهت رعایت قانون و آیین‌نامه تجمیع عوارض و در اجرای حکم تبصره ۱ ماده ۴ قانون مرقوم، سازمان امور مالیاتی کشور مجدداً طی نامه شماره ۷۳۹۸۲ مورخه ۸۱/۱۲/۲۷، جداول مربوط به مالیات نقل و انتقال

انواع خودروهای وارداتی (بدون در نظر گرفتن موتور سیکلتهای وارداتی و سایر انواع خودروهای ۴ و ۶ سیلندر و بالاتر) را در ۱۰۹ ردیف و عوارض سالیانه انواع خودرو سواری و وانت دو کابین وارداتی را در ۹۹ ردیف (بدون قید عوارض سالیانه انواع موتور سیکلتهای و وانت دو کابین، سایر انواع خودروهای ۴، ۶ سیلندر و بالاتر، اتوبوس و مینی بوس و کامیون) را به سازمان ثبت اسناد و املاک اعلان می نماید.

مشکلات موجود بر سر راه دفاتر اسناد رسمی در جهت:

الف - اعمال قانون و آیین نامه اجرایی قانون جمع عوارض

سؤالات بسیار زیادی از جانب سران دفاتر، در خصوص اعمال قانون و آیین نامه اجرایی قانون جمع عوارض، مطرح بوده و مسأله مبتلا به سران دفاتر می باشد، که عمده آن عبارتند از:

۱ - آیا با توجه به بند (ح) ماده ۴ قانون جمع عوارض و اعلان جداول مالیاتی از ناحیه سازمان امور مالیاتی کشور، ماشین آلات راه سازی، معدنی، کشاورزی، شناورها، موتور سیکلتهای و سه چرخه های موتوری اعم از ساخت داخل یا وارداتی که جز جدول اعلامی نمی باشند، از مالیات نقل و انتقال معاف می باشند؟ یا اینکه دفترخانه ارائه دهنده خدمات موظفند، مورد به مورد، موارد استثنا شده را از ادارات مالیاتهای غیر مستقیم محل پرسش نمایند؟

۲ - آیا عوارض سالیانه انواع خودروهای سواری و وانت دو کابین (ساخت داخل و خارج) که بر اساس یک در هزار قیمت فروش کارخانه (داخلی) و مجموع ارزش گمرکی و حقوق ورودی آنها (وارداتی) بر اساس آخرین مدل، توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی تعیین گردیده است، فقط بر اساس نوع خودرو، مبنای محاسبه عوارض سالیانه می باشد؟ یا اینکه سال ساخت و یا ورود اتومبیل نیز در تعیین عوارض سالیانه ذی مدخل است؟

۳ - آیا با وضع قانون و آیین نامه اجرایی قانون جمع عوارض، دریافت عوارض نقل و انتقال (که به عوارض شهرداری معروف است) و بر اساس بخشنامه شماره ۵/۷۲۴۱۰ مورخ ۲/۱۲/۷۱ سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، بر مبنای تعداد سیلندر اخذ

می‌گردیده، موضوعیت دارد؟ یا اینکه با توجه به ماده ۱ قانون تجمیع عوارض و در نظر گرفتن ماده ۱۰ آن، که کلیه قوانین و مقررات عام خاص مغایر با قانون تجمیع عوارض ملغی شده و دریافت عوارض یاد شده دیگر و جاهت قانونی ندارد؟

۴ - آیا اصولاً دفترخانه ارائه دهنده خدمات، موظف به وصول و ایصال عوارض شهرداری می‌باشد؟ یا اینکه مطابق ماده ۲۱ آیین‌نامه اجرایی، مرجع وصول عوارض مزبور، شهرداری محل بوده و دفاتر هیچ‌گونه نقشی در وصول آن نداشته و فقط موظفند رسید وجه یا گواهی صادره را رویت و ضمیمه پرونده نمایند؟ و در صورت ارائه گواهی (مفاصا حساب شهرداری) که در آن مبلغ کمتر یا بیشتر از عوارض سالیانه اعلامی قید شده باشد یا اصولاً مبلغی به عنوان عوارض سالیانه اعلام نشده و صرفاً مبادرت به ارائه گواهی شده باشد، تکلیف چیست؟

۵ - در صورتی که خودرو (اعم از داخلی و خارجی) در رهن مرتهن قرار گیرد و در زمانی که خودرو در وثیقه متعهدله قرار گیرد، تکلیف چه خواهد بود؟ آیا هر دو مورد مشمول مالیات نقل و انتقال موضوع بند (ح) ماده ۴ نبوده یا آنکه مطابق تبصره یک ماده ۱۱ آیین‌نامه اجرایی، تنظیم سند رهنی برای خودرو مشمول مالیات نقل و انتقال و عوارض سالیانه می‌باشد و تنظیم سند وثیقه معاف از مالیات نقل و انتقال می‌باشد؟ مضافاً تکلیف وضعیت عوارض سالیانه، در اسناد وثیقه چه خواهد بود؟

۶ - در صورتی که قسمتی از خودرو مورد معامله قرار گیرد، عوارض سالیانه چگونه محاسبه خواهد شد؟ با توجه به قیمت جدید عوارض سالیانه آیا عوارض سالیانه کلاً اخذ خواهد شد یا اینکه به نسبت مورد معامله اخذ می‌گردد؟

ب - انطباق جداول اعلامی با واقعیات

علی‌رغم وجود موارد بی‌عدالتی مالیاتی (نظیر تعیین قیمت مالیات نقل و انتقال و عوارض سالیانه برای اتومبیل پیکان و پژو RD و تطبیق آن با پژو ۴۰۵ GL) در اجرای جداول اعلامی سازمان امور مالیاتی کشور و انطباق آن با واقعیات موجود، دفاتر اسناد رسمی ارائه دهنده خدمات، دارای مشکلات عدیده‌ای می‌باشند که اهم آن عبارتند از:

۱ - تکلیف آن دسته از وسایل نقلیه موتوری که نامشان در جداول اعلامی سازمان امور مالیاتی نمی‌باشد، چیست؟ مثلاً سایر انواع خودروهای ۴ و ۶ سیلندر و بالاتر وارداتی، اتومبیل هیلمن، فورد، پراید و غیره (همگی وارداتی) که نامشان در اعداد خودروهای اعلامی نیست، چه تکلیفی خواهند داشت؟

۲ - وضعیت و مبنای وصول مالیات نقل و انتقال خودروهایی که مدل سال معینی به پایین تر را دارند چگونه است؟ مثلاً ردیفهای ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۳۱، ۳۴ الی ۳۷ و ۴۷ الی ۴۹ و ۵۷ الی ۶۳ و ۸۱ و ۸۸ الی ۱۰۵ خودروهای وارداتی، آیا مبنای اخذ مالیات سال ۲۰۰۳ است؟ یا اینکه مبنای وصول مالیات سال ساخت و اعمال سیستم پلکانی تقلیلی به ازای هر سال ۱۰ درصد حداکثر تا مبلغ ۵۰ درصد آن خواهد بود؟

۳ - تعیین قیمت موتور سیکلتها و شناورها و سه چرخه موتوری و ماشینهای راهسازی و کشاورزی و غیره به منظور وصول حق الثبت و حق التحریر براساس قیمت اعلامی است یا براساس قیمت تعیینی توسط دارایی، یا با توجه به پارامترهای دیگری تعیین خواهد شد؟

راقم این سطور، اکثریت موارد مطروحه را طی نامه شماره ۳۰ مورخه ۸۲/۱/۱۶ از اداره کل امور اسناد و سردفتران استعلام نموده که بدو طی جوابیه شماره ۳۴/۳۰۵ مورخ ۸۲/۱/۱۹ داشته‌اند: «بازگشت به نامه شماره ۳۰ مورخ ۸۲/۱/۱۶ با توجه به کلیت مسائل مطروحه، پاسخگویی به این نحو مقدور نبوده، لذا مورد خاص خود را مطرح تا مورد رسیدگی قرار گیرد»، لذا مجدداً طی نامه شماره ۶۵ مورخ ۸۲/۱/۱۹، به صورت موردی، مسائل مطروحه را عنوان داشته، که اداره کل امور اسناد و سردفتران در پاسخ عنوان داشته «بازگشت به نامه شماره ۶۵ مورخ ۸۲/۱/۱۹ درخصوص موضوعات مطروحه، از مراجع مربوطه کسب تکلیف نمایم» که باز هم مجدداً طی نامه‌های شماره ۷۶ مورخ ۸۲/۱/۲۰ و ۸۹ مورخ ۸۲/۱/۲۳ و ۹۲ مورخ ۸۲/۱/۲۳ از ادارات مالیاتهای غیرمستقیم و اداره حقوقی شهرداری تهران استعلام نموده، که متأسفانه تا زمان تنظیم این نوشتار، پاسخی از مراجع مزبور واصل نگردیده است.

لیکن با بررسی به عمل آمده، اطلاع حاصل شده است که کانون سردفتران و

دفتریاران یکی از سؤالات (مالیات نقل و انتقال موتور سیکلت و تعیین قیمت ماشین‌آلات راه‌سازی و غیره) را طی نامه شماره ۴۴۷۰۶ مورخ ۸۱/۱۲/۲۷ از سازمان ثبت اسناد و املاک کشور استعلام نموده، که طی نامه شماره ۱/۳۵۸۸۹ مورخ ۸۱/۱۲/۲۸ پاسخ آن به قانون سردفتران و دفتریاران ارسال گردیده است (که خوانندگان ارجمند می‌توانند از لحاظ مفادی، از آن مرجع استطلاع نمایند).

مضافاً با حسن نیتی که از مقامات ثبتی مشاهده شده است، اطلاع حاصل گردیده که کمیسیونی در قانون سردفتران و دفتریاران در همین خصوص، شبیه سؤالات یاد شده را طرح نموده و معاونان محترم سازمان ثبت اسناد و املاک با تشکیل جلسه در صدد پاسخگویی به سؤالات مطروحه می‌باشند که به مجرد حصول نتیجه در شماره آینده مجله قانون در اختیار همگان خواهد گرفت.

ان شاء الله

